

Nový, Lubomír

Přílohy

In: Nový, Lubomír. *Životní dráha jako sociologický problém*. Vyd. 1. V Brně: Univerzita J.E. Purkyně, c1989, pp. 127-140

ISBN 8021001879

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/122528>

Access Date: 20. 02. 2024

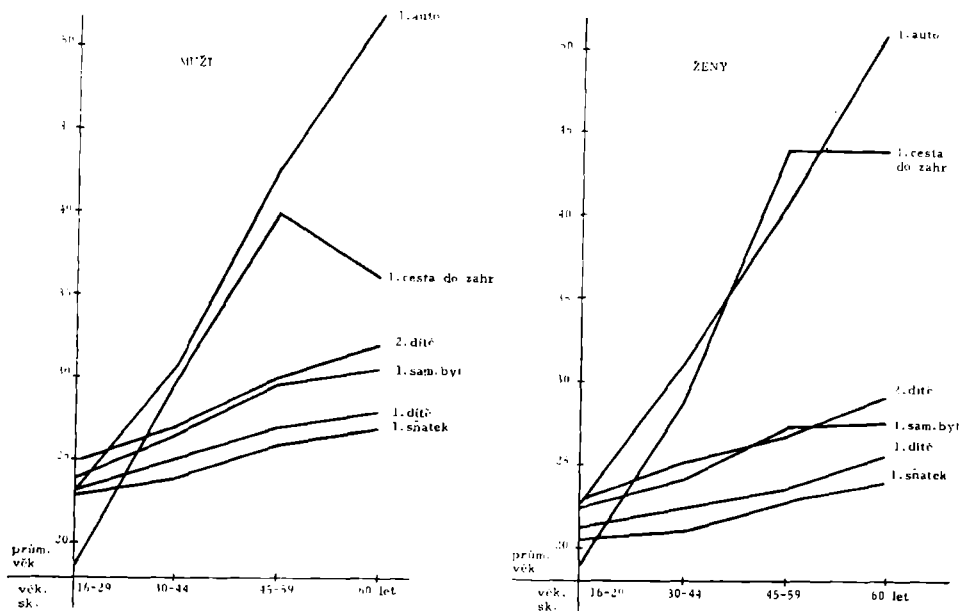
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

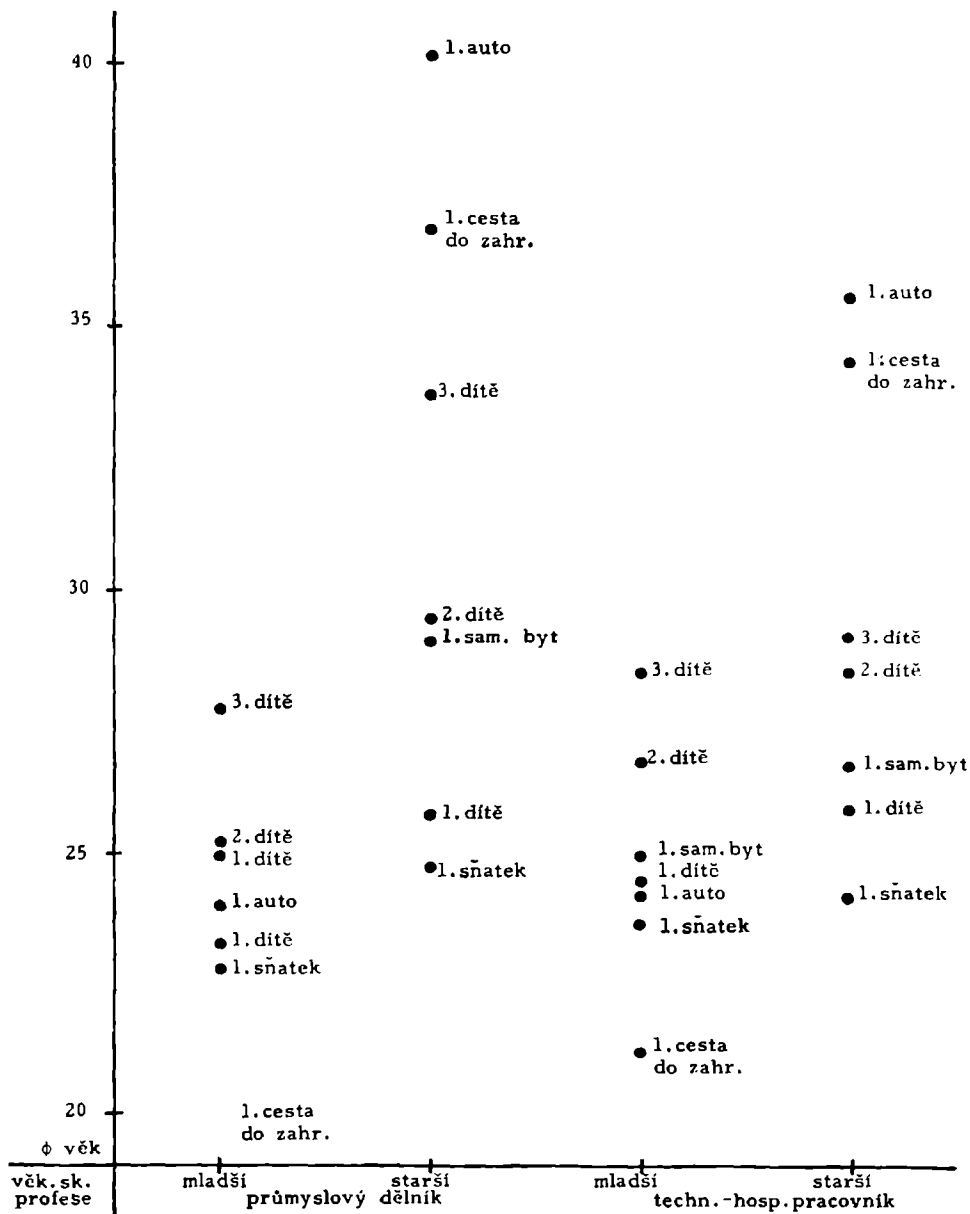
PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1 – ŽIVOTNÍ STARTY VYBRANÝCH SOCIÁLNÍCH SKUPIN

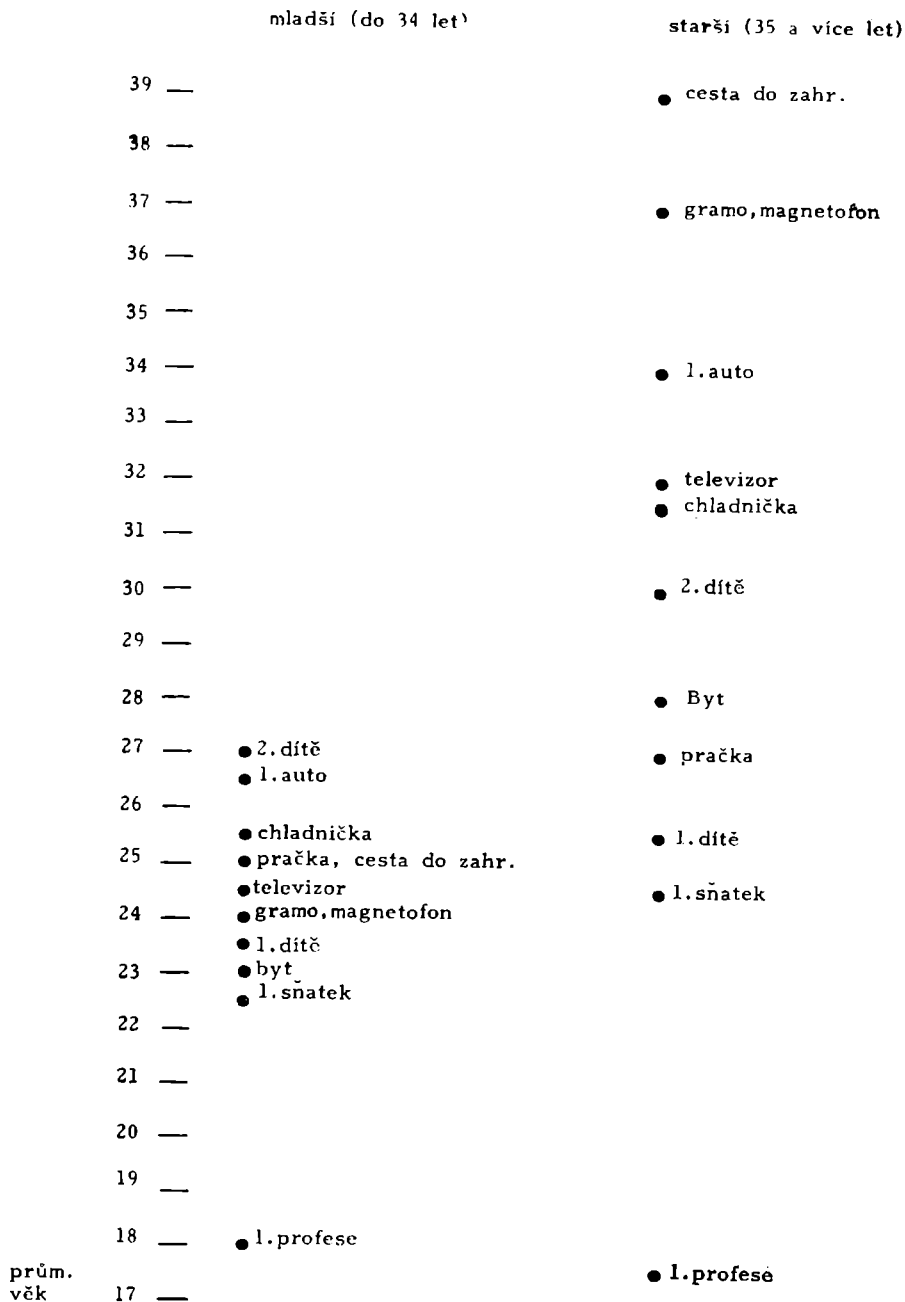
Analýzy životních startů doplňujeme tu několika grafy o sledu biografických událostí (1. sňatek, 1. a 2. dítě, 1. samostatný byt, 2. dítě, 1. auto, 1. cesta do zahraničí, příp. vybavení domácnosti předměty dlouhodobé spotřeby) u obyvatel Prušánek, u kovodělníků a technicko-hospodářských pracovníků (mladších a starších), kovodělníků a odborných zaměstnanců (= VŠ odborníků) středního věku.

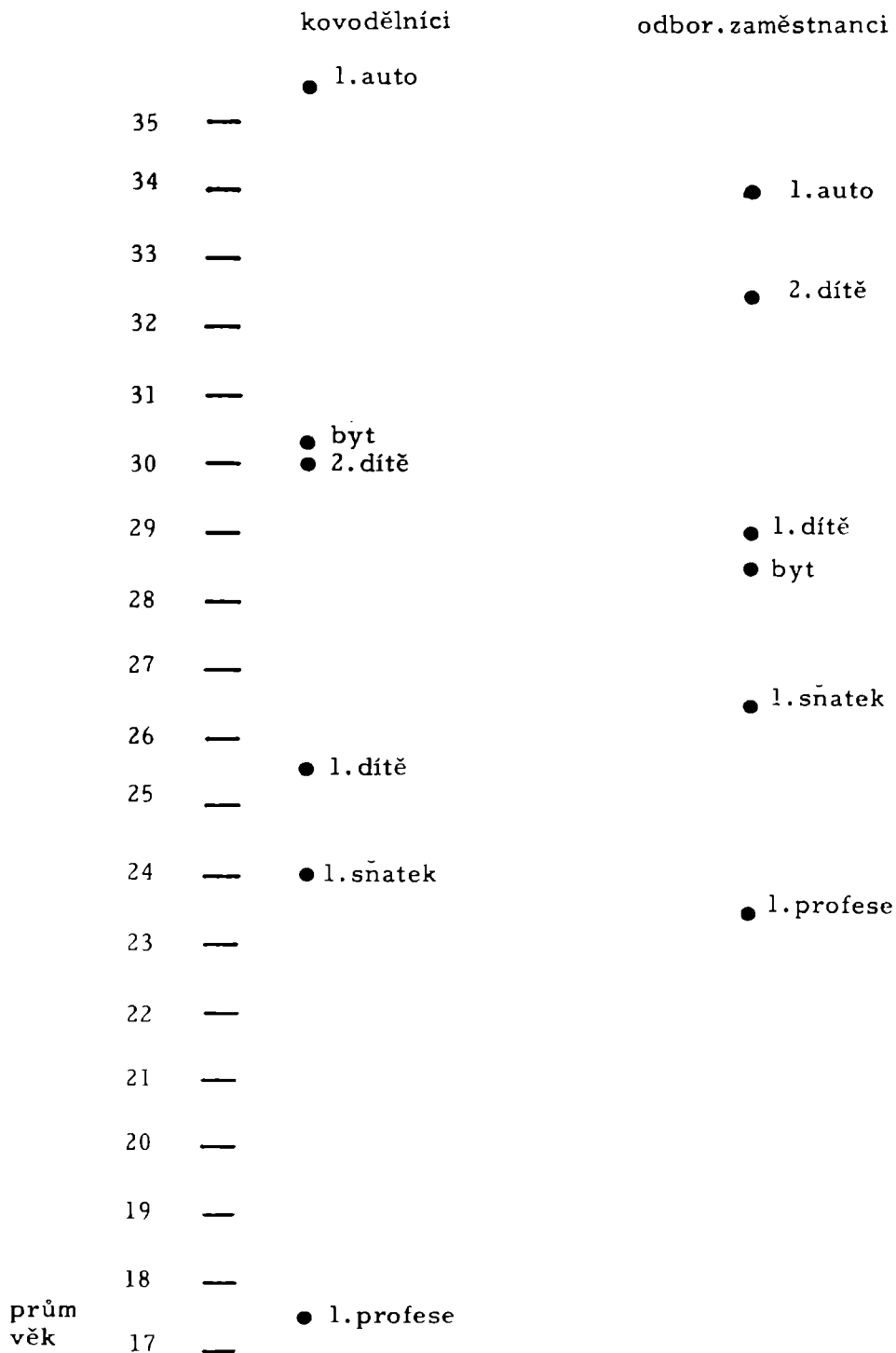
Graf 12. Životní starty mužů a žen dle věkových skupin (Prušánky 1978).

Graf. 13. Životní starty mladších a starších průmyslových dělníků a technicko-hospodářských pracovníků — mužů (Prušánky 1978).

Graf. 14. Životní starty a vybavení mladších a starších kovodělníků (Brno 1977).

Graf 15. Životní starty a vybavení kovodělníků a odborných zaměstnanců (40—49 let) (Brno 1977).

PŘÍLOHA 2 — BIOGRAFIE KOVODĚLNÍKŮ

Předložené rekonstrukce biografických dat byly zpracovány v rámci studie „Životní dráha kovodělníka“ (1977) (Rkp). Dvojčíslí označují věk respondenta v době šetření. Podtrženy jsou události, jež respondenti sami označili za „uzlové body“ své životní dráhy.

PŘÍLOHA KE KAP. II. 2. — RODINNÝ CYKLUS

Ženatí s dětmi (věková skupina 36—49 let)

Respondent HK-38: založil a vybavil rodinu v poměrně krátké době 25—28

25 — *sňatek*, auto

26 — 1. dítě, předák, pračka, chladnička

27 — samostatný byt I. kat.

28 — 2. dítě, TV, člen občanského výboru

31 — vedoucí skupiny, člen BSP

35 — koupě pozemku na chatu: vše nyní soustředěno na její výstavbu (má být „luxusní“, proto stížnosti na nízký plat)

Největší nedostatky pocítuje v platu, službách a v získávání materiálu na stavbu. Obě děti ještě na ZDŠ.

Budování se zde tedy vyznačuje upevněním pozic v profesi, drobnou funkcí a koncentrací na stavbu chaty.

Respondent IK-39: obdobný případ, ale s těžištěm v profesi a veřejných funkcích

Založil a vybavil rodinu v poměrně krátké době 23—27

23 — *sňatek*, vstup do KSČ

24 — 1. dítě, TV, chladnička

25 — nábytek

27 — adaptace rodinného domku

34 — *vedoucí BSP*

35 — člen CZV KSČ, nábytek

36 — dovolená SSSR

37 — auto

38 — člen vyššího orgánu KSČ

Budování se tedy vyznačuje: pozicí v profesi, vyššími stranickými funkcemi, kutilstvím kolem auta. Uvítal by snížení pracovní doby a zlepšení dopravy do zaměstnání. Dítě má 15 let.

Respondent JK-42: úplné založení rodiny ve všech komponentách ve věku 23—29 let

23 — *sňatek*, u rodičů (rodinný domek III. kat.), chladnička, pračka

- 25 — samostatný byt v rodinném domku I. kat., VII. tř.
- 26 — 1. dítě, TV
- 27 — vstup do KSČ
- 29 — 2. dítě
- 31 — MLR
- 32 — Jugoslávie
- 34 — vstup ženy do zaměstnání (od narození 1. dítěte nepracovala)
- 35 — pračka
- 36 — TV
- 37 — poslanec NV, auto, SSSR
- 38 — SSSR
- 39 — BLR
- 40 — BLR
- 41 — VIII. tř., aktivista KSČ

Děti 16 a 13 let. Vyrovnaný, spokojený. Budování se vyznačuje: vybavením domu (+ auto, cesty, žena do zaměstnání); funkcemi v NV a KSČ; zvyšováním kvalifikace.

* * *

Respondenti od věku 47 let již reprezentují *přechod k období osamostatňování dětí*. Uvedeme dva příklady.

Respondent KK-47: založil rodinu ve věku 24—26 let

- 24 — sňatek
- 25 — 1. dítě
- 26 — podnikový byt II. kat., od 26 dodnes „prvním dělníkem na dílně“
- 28 — chladnička, pračka, TV
- 30 — auto
- 31 — vstup do KSČ
- 32 — nejlepší pracovník podniku, poslanec NV
- 34 — 2. dítě, člen výboru ZO KSČ
- 35 — chata, MLR
- 40 — pracovní vyznamenání, DV ROH
- 42 — BLR
- 43 — 1. dítě do zaměstnání; pracovní vyznamenání
- 46 — 1. dítě sňatek (nebydlí s rodiči), prodej chaty, koupě rodinného domku
- 47 — plat 4 300,— Kčs; cítí se u stropu platově i postavením v profesi
Soustřeďuje se na dokončení úprav rodinného domku a na jeho vybavení. Má starosti s výchovou 2. dítěte.

Budování: růst pozice v profesi, funkce, auto, chata.

Přechod k zajišťování: úpravy rodinného domku v souvislosti s osamostatněním 1. dítěte a v sepětí s hranicemi profesního postupu.

Respondent LK-49: případ početné rodiny s vleklým problémem bytovým;

založil rodinu 26—27; od 19 let člen KSČ (1947)

26 — *sňatek* (+ nevlastní dcera); bydlí u rodičů ženy, postupně nabytek až do 42 let

27 — 1. dítě

28 — 2. dítě; na půl roku v *pohraničí* v JZD (rodinný domek, ale z finančních důvodů se vrátil)

41 — 3. dítě

33 — úsekový důvěrník ROH (dodnes)

34 — 4. dítě

35 — 5. dítě

42 — sňatek a osamostatnění nevlastní dcery; získal 2-pokojový byt II. kat.; *předseda ZO KSČ*

43 — nevlastní vnuk 1

44 — TV

45 — nevlastní vnuk 2

47 — nevlastní vnuk 3

Permanentní budovatel do 42 let; 2 dcery dosud na ZDŠ, ale zbývající již pracují jako pomocné dělnice (nevyučeny, podobně jako matka). Případ, kdy se zakládá a tvoří velmi početná rodina; úsilí o samostatný byt a jeho vybavování zabírá také fázi budovatelskou a končí až se vstupem 1. dítěte do zaměstnání a se získáním samostatného bytu ve 42 letech.

* * *

Ženatí s dětmi (věková skupina 50—59 let)

Respondent MK-52: založil rodinu 25—28

15 — 21 — *válka*

24 — vstup do KSČ

25 — *sňatek*, u rodičů ve stát. bytě II. kat.

27 — 1. dítě

28 — samostat. byt (stát.), chladnička, pračka

31 — 2. dítě

32 — TV

34 — změna bytu (stát. II. kat.), *změna zaměstnavatele*

40 — začátek studia při zaměstnání

43 — motocykl

45 — ukončení studia při zaměstnání (*maturita*)

46 — *zemřel otec*

48 — sňatek 1. dítěte, nový TV

49 — vstup 2. dítěte do zaměstnání

50 — narození 1. vnuka

51 — narození 2. vnuka

Založení rodiny: jednofázové

Budování: změna zaměstnavatele, zvýšení kvalifikace, vybavování

Zajiřování: osamostatnění dětí a narození vnoučat

Respondent NK-58: založil rodinu 24—28

- 24 — sňatek, samostatný byt III. kat.
- 26 — 1. dítě
- 27 — pračka
- 28 — 2. dítě
- 29 — vstup do KSČ
- 31 — chladnička
- 36 — TV
- 41 — gramo, motocykl
- 43 — 1. dítě do zaměstnání
- 45 — 2. dítě do zaměstnání
- 47 — sňatek 1. dítěte, stěhování do jiného samostatného bytu II. kat.,
přechod do jiného podniku, člen VTS
- 48 — 1. vnuk, kurs předáka, předák
- 50 — *pracovní vyznamenání*
- 51 — sňatek syna — stěhování, SSSR, *osobní plat*
- 52 — úmrtí matky
- 53 — 2. vnuk
- 55 — BLR
- 56 — kurs instruktorů, instruktor učňů, SSSR

Fáze zajiřování obsahuje i řadu pracovních ocenění a gestorské role v profesi. Cesty do zahraničí až ve vyšším věku. Typový příklad změn bytu s osamostatněním dětí.

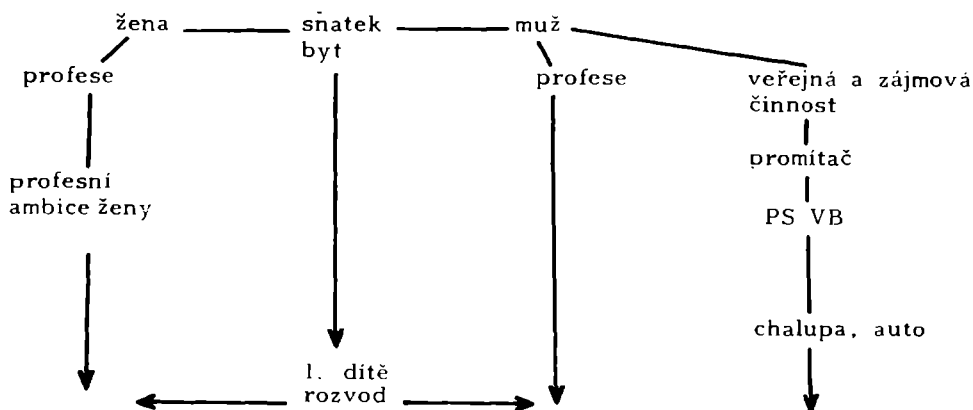
* * *

Respondent OK-36: rozvedený (1. sňatek + dítě + rozvod)

- 19 — vstup do KSČ
- 24 — sňatek, v bytě ženy (v jiné lokalitě než on pracuje)
- 25 — pračka, chladnička
- 26 — *změna zaměstnavatele* (do lokality bytu), *méně příznivá práce*;
promítání kina (dodnes, jako vedlejší pracovní poměr), domácí
kutil
- 30 — auto
- 31 — chalupa, zvelebování chalupy (dodnes)
- 34 — 1. dítě, PS VB (dodnes)
- 36 — *rozvod*, svářečský kurs, podnikové vyznamenání

Důvod rozvodu: „neschopnost vyrovnat se s narozením dítěte po deseti-letém manželství, vyšší ambice partnerky a vlastní sebepodceňování“.
Žena — skupinová vedoucí PO, později učitelka.

Máme tu případ interakcí faktorů rodina-profese-zájmová činnost:

Obr. 6.

Divergence profesionálních a zájmových ambicí nebyla dítětem překlenuta. Nespokojenost v profesi nenarušovala rodinné vztahy, ale rozvod zvýšil, zintenzivnil respondentovu životní i profesní nespokojenost a zesílil jeho koncentraci na veřejnou a zájmovou činnost (zvl. chalupářství).

Respondent PK-49: rozvedený a znovu ženatý (1. sňatek + 2 děti + rozvod + vnuci + 2. sňatek)

18 — úmrtí otce

21 — 1. sňatek, v domku u rodičů

22 — 1. dítě

25 — aktivní sport (do 37 viz neshody)

27 — 2. dítě

28 — pračka

31 — vstup do KSČ

35 — auto

36—38 — 4× pracovní vyznamenání, 36 — „úspěchy ve veřejné a pracovní činnosti“

37 — počínají neshody

39 — 1. dítě do zaměstnání, trenér (zájmová činnost) dosud

42 — sňatek 1. dítěte

43 — 1. dítě nebydlí s rodiči; člen OV ČSTV, zrušeno členství v KSČ (1970); neshody v rodině

45 — rozvod, úmrtí matky, 1. vnuk, TV, seznámení s budoucí 2. ženou (členka sportovního družstva)

46 — 2. vnuk

47 — 2. sňatek (žena mladší o 23 let), chladnička, „veřejný a rodinný zájem o respondenta“, oba partneři sportovci

Ukazují se obtíže modelu nukleární rodiny a rodinného cyklu vůbec.

2. sňatek je vlastně součástí „zajišťovací“ etapy. Značný vliv tu má zá-

jmová činnost (která je prakticky druhou profesí) na 1. manželství a na uzavření 2. manželství. 2. dítě dosud studuje na vysoké škole.

Opět zde dochází k interakcím: je obtížné posoudit, zda intenzivní zájmová činnost (náročná na volný čas mimo rodinu, včetně víkendů) vede k odcizení v rodině, nebo naopak zda neshody v rodině intenzifikují význam zájmové činnosti, která se nakonec stane náhradou za 1. rodinu.

Respondent RK-79: bezdětný důchodce

- 20 — *voják*, konec 1. světové války
- 21 — *účastník rumburské vzpoury*
- 27 — tajemník svazu kovodělníků
- 29 — *sňatek*, nájemní byt; členem nár. soc. strany
- 33 — stavba rodinného domku
- 35 — člen výboru Sokola
- 38 — tajemník obce (*změna profese*)
- 41 — úmrtí matky
- 49 — pračka
- 50 — *změna profese* (opět soustružníkem) (1948)
- 52 — chladnička, tajemník svazu zahrádkářů
- 57 — TV (1955), úspěchy v pěstování jablek
- 60 — *odchod do důchodu* (1958), zdědil peníze po zemřelé sestře v USA
- 62 — nová pračka
- 65 — nová chladnička
- 66 — nový TV
- 72 — *nemoc a úmrtí manželky*
- 74 — rekreace Itálie, Rakousko

Vitalita, prodlužující hranice etap životního cyklu. Trvalá bezdětnost, opět spjatá s neméně trvalou a velkou angažovaností ve veřejné a zájmové činnosti (veřejná činnost je mu na dlouhou dobu profesí).

* * *

PŘÍLOHA KE KAP. II. 3. — PROFESNÍ DRÁHA

Respondent SK-31:

Trvalá zájmová činnost se programově změní v trvalou profesi — od soustružníka k výtvarníkovi (schéma jeho biografie viz s. 139, jeho sebehodnocení vývoje v profesi viz s. 57).

Profilující role zájmové činnosti je vyjádřena dlouhodobostí (již od mládí zájem o výtvarnictví); poměrně brzy po vyučení (nebyl na vojně), tj. ve 22 letech začne respondent studovat při zaměstnání na střední umělecko-průmyslové škole. V kovodělnické profesi kvalifikačně a platově příliš nepostupuje (od 18 do 27 let z 1 300,— Kčs na 1 800,— Kčs). Na počátku studia ve věku 23 let se ožení (žena má středoškolské vzdělání), soustředí se na studium (kovodělnickou profesi patrně považuje za

vedlejší); také 1. dítě mají až za 5 let (28), tj. teprve v době, kdy respondent dokončí SUPŠ a ihned přejde do jiného podniku jako výtvarník (propagační referent). Jeho žena současně studuje na vysoké škole (při zaměstnání) a z místa úřednice přechází na místo vychovatelky (s třísměnným provozem). On je v 31 letech samostatným propagačním referentem, platově nepostoupil (1850,— Kčs; ale v křivce vývoje postavení v profesi hodnotí svůj vzestup jako velmi strmý — srov. s. 57); počítá patrně s rozmanitými vedlejšími příjmy (samostatné zakázky). Jeho přechod do jiného průmyslového podniku motivován také bytem: stále bydlí špatně (IV. kategorie), podnik mu slibuje byt. Mají obtížnou bytovou situaci, žena nevýhodný třísměnný provoz, on hlídá dítě (snad právě proto s 1. dítětem čekali na dobu, kdy respondent ukončí SUPŠ). Jako veřejnou činnost uvádí respondent SSM, není však blíže určena a patrně nehraje větší roli.

Ústředním sociálním problémem je krizová bytová situace, kombinovaná s tím, že oba partneři zápasí o lepší umístění v profesi (sotva on dokončil studia, začala studovat také žena a současně pečuje o dítě). Na plat si kupodivu nestěžuje (s 1. dítětem mají vyšší průměrný příjem na hlavu — asi o 200 Kčs — než respondent GK-35 se dvěma dětmi a s téměř dvojnásobně vyšším platem); vedlejší příjmy údajně nemá.

Setkáváme se zde s typovým příkladem, kdy oba partneři hledají cestu od původní profese k profesi jim bližší a výhodnější, zvyšují si kvalifikaci; to zasahuje do rodinného rytmu, komplikováno navíc špatným bytem. Čili opět: způsob života, struktura volného času, rytmus životní dráhy není primárně určen rodinou, nýbrž zájmy partnerů, úsilím o spojení profese se zájmy a sklony. Přitom se respondent cítí být ze 70 % uplatněn v rodině a ze 20 % v profesi, což ovšem může být ovlivněno hlídáním dítěte (tedy otázku po míře sebeuplatnění chápal jako dotaz na vynakládané kvantum času), příp. povahou práce (práce doma — 500 svazků v knihovně).

Jinými slovy: rodina a její rytmus (1. a 2. dítě) se podřizuje vyšším aspiracím v profesi, jež by měla vyšší stupeň intelektualizace práce a lépe odpovídala zájmům a schopnostem.

Respondent TK-32:

Paralelní rozvíjení všech komponent (schéma jeho životní dráhy viz s. 140).

Výstavba životní dráhy tohoto respondenta zaujme nás mnohostranností její struktury, dynamičností jejího vývoje a cílevědomostí respondenta. Jeho rychlý a kontinuální postup k vyšším stupňům vzdělání je současně spjat s cestou k nejvyšší kovodělnické kvalifikaci. Trvalou složku tvoří u něho veřejná činnost, sama velmi mnohostranná: dominuje v ní ROH, ale nechybí ani práce v LM, ve stranických funkcích, v NV a v SRPŠ (tj. veřejná činnost spjatá s profesí, rodinou i s lokalitou). Respondent využil zisku 2 let (nebyl na vojně), avšak žení se až po fázi, kdy

má dosaženo střední vzdělání (bez vlivu patrně není ta skutečnost, že si bere za ženu středoškolačku), vysoký stupeň kovodělnické kvalifikace (VII. tř. — 2 400,— Kčs) a pevné postavení v závodě (funkce v ZV ROH).

Má tedy připraveny podmínky pro založení rodiny. To se stává jeho 1. uzlovým bodem biografie: ožení se, bydlí u rodičů ženy v rodinném domku, mají 1. dítě, které po půl roce zemře. Výslovně z finančních důvodů (vybavení bytu, koupě 1. auta), ale patrně též z důvodů jiných zájmů nezvolí dráhu SO technika, nýbrž pracuje dál jako frézař v náročném třisměnném provozu, vypracuje se do 25 let na předáka a dosáhne nejvyšší třídy frézaře (VIII. tř., 2 900,— Kčs); nadále pracuje veřejně, tentokrát ve stranické funkci a LM. Toto období je uzavřeno narozením 2. dítěte (1. žijícího). Zde nastává druhý rodinně-profesní uzlový bod: vazba „dítě + adaptace domku + přechod na zásobovače“ (patrně pro výhodnější pracovní dobu, protože finančně není rozdíl). Nadále pracuje ve funkcích, což je pro něho asi oblast největšího sebeuplatnění a z veřejné činnosti se u něho stává profese (odborářský funkcionář). Platově si sice nepolepšil, ale myslí dál, protože okamžitě začíná studovat na vysoké škole (současně s tím se mu narodí 3., tj. 2. žijící dítě), tj. získává nejvyšší, vysokoškolskou kvalifikaci pro práci profesionálního politického pracovníka. Uvítal by dnes zvýšení platu (má další auto, vybavuje domácnost, podniká zahraniční cesty), cítí tlak dluhů (uzavřel 2 půjčky — celkem na 24 tis. Kčs).

Dalo by se říci, že v době, kdy jeho vrstevníci se v zásadě stabilizují v profesi (a mají před sebou nanejvýš 1—2 stupně postupu, tj. VIII. tř., příp. místo předáka či mistra), má on už tyto stupně za sebou, již 5 let působí v nekovodělnické profesi, pokračuje „dál a výš“.

Schéma biografie respondenta GK-35

Rok	Věk	Vzdělání	Profese	Plat	Veřejná a zájm. činnost	Rodina	Vybavení
1957	15				kopaná dorost		u rodičů
1960	18	vyučen	soustr.				
1962	19	(vojen. služba)			divize		
1967	25		samost. soustr.	2 000	I. liga	sňatek 1. dítě	sam. byt TV, pračka chladnička
1972	30		1 směna		divize		magnet.
	32	SPŠS	předák 2 směny	3 500	II. liga		
			mistr	3 100	(KSC, SSM, ROH, ČSTV — časově blíže neurčeno)	2. dítě	auto
1977	35						

Schéma biografie respondenta SK-31

Rok	Věk	Vzdělání	Profese	Plat	Veřejná a zájm. činnost	Rodina	Vybavení
1961	18	vyučer.	soustr. (nevoják)	1 300	SSM		
1966	20	SUPŠ		1 500			
	22			1 700		sňatek	byt. IV. kat.
1971	23						
	25			1 800			
	27		výtvarník	1 600	SSM	1. dítě	
	28		(prop. ref.)				
1976	30		samostat. prop. ref.	1 850		žena 3 směny 1 850,— SPZ VŠ	

Schéma životní dráhy respondenta TK-32

Rok	Věk	Vzdělání	Profese	Plat	Veřejná a zájm. činnost	Rodina	Vybavení
1963	18	vyuč. frézař vstup do EA	fréz. IV.	300 1 400	ČSM, ROH, DV ROH		skútr 5 000,—
1964	19	(nebyl ve voj. pres. sl.)			úsek dův. ROH		
1965	20	večerní SVVŠ	frézař V.	2 000	místopřed. DV ROH		
1966	21	s matur.	frézař VI.	2 200	komise ZV ROH		
1967	22	SPŠ večerní nástav. SO	fréz. VII.	2 400		sňatek (žena SO)	v rod. domku
1968	23					1. dítě, jeho úmrtí	(nábytek) 1. auto ojeté 30 tis.
1969	24	z fin. důvodů u své profese			vstup do KSČ		
1970	25		frézař- předák VIII.	2 900	komise CZV KSČ		TV, SSSR
1971	26		3 směny				2. auto ojeté 28 tis., adaptace domku, aut. pračka
1972	27				LM	2. dítě žena mateř. dovol.	
1973	28		zásobovač	2 950	ONV		MLR,
1974	29		uvolněný funkc. ROH	2 900	SRPŠ, funkc. KSČ		3. auto, nové 50 tis.
1975	30	studium na VŠ				3. dítě žena mateř. dovol.	
1976	31						půjčka státní 16 tis., nová sedací soupr. 8 tis.
1977	32					žena 1 750,—	půjčka z „jiných zdrojů“ 8 tis.